

Lausunto
27.4.2026
Dnro 01/81/2026
Lotta Savinko

Eduskunta
Työelämä- ja tasa-arvovaliokunta
TyV@eduskunta.fi

Asiantuntijakuuleminen tiistaina 28.4.2026 klo 12.15

HE 45/2026 vp Hallituksen esitys eduskunnalle yhdenvertaisuus- ja tasa-arvoelimiä koskevien direktiivien täytäntöönpanoa koskevaksi lainsäädännöksi

Yleistä

Hallituksen esityksen tavoitteena on panna täytäntöön EU:n yhdenvertaisuus- ja tasa-arvoelimiä koskevat direktiivit, joiden keskeinen tarkoitus on vahvistaa näiden elinten riippumattomuutta, toimivaltuuksia ja vaikuttavuutta syrjinnän torjunnassa ja yhdenvertaisuuden edistämisessä.

Akava ry pitää esityksen tavoitteita kannatettavina ja tarpeellisina. Direktiivien lähtökohta, yhdenvertaisuus- ja tasa-arvoelinten aseman vahvistaminen, on keskeinen oikeusturvan toteutumisen ja syrjinnän tehokkaan torjunnan kannalta. Esityksessä ehdotetut muutokset ovat perusteltuja.

Yhdenvertaisuus- ja tasa-arvoelinten asema, riippumattomuus ja resurssit

Direktiivien keskeinen sisältö liittyy elinten riippumattomuuden ja resurssien turvaamiseen. Direktiivissä korostetaan tasa-arvoelinten organisatorista ja toiminnallista riippumattomuutta. Riippumattomuus ei saa jäädä muodolliseksi, vaan sen on toteuduttava käytännössä. Tämä edellyttää, että nimittämismenettelyt ovat läpinäkyviä ja riippumattomuutta tukevia, elimillä on tosiasiallinen määräysvalta omiin resursseihinsa ja että sisäinen organisointi mahdollistaa toimivaltuuksien itsenäisen käytön

Direktiivin 4 artiklan mukaan jäsenvaltioiden on kansallisten talousarviomenettelyidensä mukaisesti varmistettava, että tasa-arvoelimillä on käytettävissään riittävät henkilöstö-, tekniset ja taloudelliset resurssit niiden tehtävien hoitamiseen. Riippumattomuus ei toteudu ilman riittäviä resursseja. Siksi on tärkeää, että sääntelymuutosten yhteydessä varmistetaan myös se, että elimillä on tosiasialliset edellytykset hoitaa laajenevat ja vaativat tehtävänsä tehokkaasti ja viivytyksettä.

Akava ry pitää ensisijaisena, että valtuutettujen tosiasiallinen riippumattomuus varmistetaan kaikissa tilanteissa, resurssit turvataan pitkäjänteisesti ja ennakoitavasti eikä lisätehtävien säätäminen ei tapahdu ilman vastaavaa resurssilisäystä

Yhdenvertaisuusvaltuutetun ja tasa-arvovaltuutetun lausunnoissa on perustellusti korostettu resurssien riittävyyttä suhteessa kasvaviin tehtäviin. Näihin huomioihin on suhtauduttava vakavasti. Ilman riittäviä resursseja direktiivien tavoitteet jäävät toteutumatta käytännössä.

Valtuutettujen toimivaltuudet ja oikeussuojan toteutuminen

Akava ry pitää kannatettavina esityksen keskeisiä toimivaltuuksiin liittyviä muutoksia, kuten mahdollisuutta delegoida toimivaltaa, hyvityskanteen määrääjän keskeytymistä lautakuntakäsittelyn ajaksi sekä tuomioistuimen velvollisuutta kuulla tasa-arvovaltuutettua.

Kannatamme toimivallan delegointimahdollisuutta asioissa, joissa lain soveltamiskäytäntö on vakiintunut ja joissa asian oikeudellinen luonne ei edellytä valtuutetun henkilökohtaista kannanottoa. Tämä sujuvoittaa käsittelyä ja mahdollistaa resurssien tehokkaamman kohdentamisen.

Kannatamme kertomuksia koskevan sääntelyn täsmentämistä siten, että niissä todetaan nimenomaisesti kertomusten sisältävän myös suosituksia. On tärkeää, että kertomukset eivät rajoitu toiminnan kuvaamiseen, vaan sisältävät analyysin syrjinnän kehityksestä, rakenteellisista ongelmista sekä tarvittavista lainsäädännöllisistä ja hallinnollisista toimenpiteistä. Suosituksille tulee antaa todellista painoarvoa lainsäädäntö- ja päätöksentekoprosessissa.

Direktiivien mukaan tasa-arvoelimillä tulee olla mahdollisuus osallistua oikeudenkäynteihin ja esittää huomioita. Hallituksen esitysluonnoksessa ehdotetaan tasa-arvolakiin uutta säännöstä, jonka mukaan tuomioistuimen olisi varattava tasa-arvovaltuutetulle mahdollisuus tulla kuulluksi tasa-arvolain soveltamista koskevassa asiassa. Ehdotus on perusteltu.

Akava kannattaa sitä, että tuomioistuimelle säädetään velvollisuus varata tasa-arvovaltuutetulle mahdollisuus tulla kuulluksi tasa-arvolain soveltamista koskevissa asioissa. Kuulemisoikeus vahvistaa tuomioistuinten käytettävissä olevaa asiantuntemusta, tukee lain yhdenmukaista soveltamista ja parantaa syrjintää kokeneen oikeussuojaa.

Syrjintälainsäädännön yhdenmukaisuus

Direktiivin 7 artiklan mukaan yhdenvertaisuus- ja tasa-arvoelinten on voitava tarjota osapuolille mahdollisuus vaihtoehtoiseen riidanratkaisuun. Hallituksen esitysluonnoksessa ehdotetaan, että yhdenvertaisuuslakia täsmennettäisiin siten, että hyvityksen vaatimisen määräaika ei alkaisi kulua uudelleen heti lautakunnan käsittelyn päätyttyä, vaan vasta kun lautakunnan ratkaisu on lainvoimainen. Tämä on perusteltu muutos. Määräaikojen keskeyttämistä koskeva muutos on tärkeä oikeusturvan kannalta, sillä nykytilanne on ollut omiaan heikentämään syrjinnän uhrin asemaa. Yksilön oikeusturva edellyttää, ettei syrjinnän kohteeksi joutunut joudu valitsemaan sovintomenettelyn ja kanneoikeuden välillä.

Hallituksen esitys ei sisällä vastaavaa lisäystä tasa-arvolakiin Sääntely jää osin hajanaiseksi, kun tasa-arvolain muutokset jakautuvat eri hallituksen esityksiin. Hallituksen esityksessä tasa-arvolain mukaisen hyvityskanteen määrääjän keskeytymistä ehdotetaan ainoastaan tasa-arvovaltuutetun johtaman sovintomenettelyn ajaksi ja tasa-arvolakia koskeva muutos on sisällytetty sosiaali- ja terveysministeriössä valmisteltavana olevaan raskaus- ja perhevapaasyrjintää koskevaan hallituksen esitykseen. Samaiseen esitysluonnokseen sisältyy myös ehdotus työhönottotilanteita koskevan kanneajan pidentämisestä yhdestä vuodesta kahteen vuoteen. Tällöin syrjintälainsäädännössä muodostuu tilanne, jossa yhdenvertaisuuslain rekrytointisyrjintää koskevat kanneajat ovat puolta lyhyempiä, kuin muissa lain tarkoittamissa syrjintätapauksissa.

Akava kiinnittää erityistä huomiota siihen, että syrjintälainsäädäntöä koskeva sääntely muodostaa tällä hetkellä osin epä johdonmukaisen kokonaisuuden. Eri lakien kautta syntyvät poikkeavat kanneajat heikentävät sääntelyn ennakoitavuutta ja ymmärrettävyyttä. Sääntelyn hajanaisuus voi käytännössä heikentää syrjinnän uhrin oikeusturvaa ja vaikeuttaa oikeuksiin pääsyä.

Neuvonta, saavutettavuus ja moniperusteinen syrjintä

Akava kannattaa velvollisuutta antaa yhteydenoton alussa selkeät ja ymmärrettävät tiedot. Selkeä alkuvaiheen ohjaus parantaa oikeusturvaa ja vähentää epävarmuutta. Se myös edistää sitä, että syrjintää epäilevä henkilö voi tehdä tietoon perustuvia valintoja esimerkiksi sovintomenettelyn, lautakuntakäsittelyn tai tuomioistuinmenettelyn välillä. Direktiivin tavoitteiden mukaisesti palvelujen tulee olla tosiasiallisesti saavutettavia. Siksi on tärkeää, että tiedot annetaan ymmärrettävässä muodossa ja tarvittaessa saavutettavuutta tukevin järjestelyin.

Tiedonannon ja ohjauksen laatu on keskeinen osa oikeusturvaa. Ilman selkeää ja kokonaisvaltaista neuvontaa syrjintää kokenut ei välttämättä pysty arvioimaan oikeudellista asemaansa tai valitsemaan tarkoituksenmukaista menettelyä.

Samalla on tärkeää huomioida direktiivin korostama risteävä ja moniperusteinen syrjintä. Neuvonnan ja ohjauksen tulee ottaa huomioon tilanteet, joissa syrjintä perustuu useampaan perusteeseen samanaikaisesti. Nykyinen sääntelykehys ei kaikilta osin ole selkeä moniperusteisen syrjinnän valvonnan osalta, mikä voi heikentää oikeussuojan ennakoitavuutta. Tämä voi johtaa epäselvyyksiin tai pahimmillaan siihen, että asia jää kokonaan käsittelemättä.

Johtopäätökset ja kehittämis ehdotukset

Akava pitää hallituksen esitystä kannatettavana, mutta esittää seuraavat huomiot ja kehittämis ehdotukset.

Direktiivien täytäntöönpano tarjoaa mahdollisuuden vahvistaa yhdenvertaisuuden ja tasa-arvon toteutumista Suomessa. Tämä edellyttää, että sääntelyä kehitetään johdonmukaisena kokonaisuutena ja että valvontaviranomaisille turvataan riittävät toimintaedellytykset.

Lausunto

27.4.2026

Dnro 01/81/2026

Lotta Savinko

Akava esittää, että valiokunta kiinnittää huomiota erityisesti seuraaviin seikkoihin:

- Resurssit: Valtuutettujen tehtävien laajentaminen edellyttää sitovia ratkaisuja resurssien lisäämisestä. Ilman tätä direktiivien tavoitteet eivät toteudu käytännössä.
- Sääntelyn yhdenmukaisuus: Syrjintälainsäädännön kanneaikoja tulee yhdenmukaistaa siten, että yhdenvertaisuuslain rekrytointisyrjintää koskeva kanneaika pidennetään kahteen vuoteen.
- Yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunnan asema matalan kynnyksen oikeussuojakeinona: Yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunnalle tulee säätää mahdollisuus määrätä hyvitys ja seuraamusmaksu.
- Sääntelyn kattavuus: Yhdenvertaisuusvaltuutetusta annetun lain 7 §:ssä säädetään, että yhdenvertaisuusvaltuutettu voi hankkia oikeusapua syrjinnän tai vastatoimien kohteeksi joutuneelle. Vastaavaa säännös tulisi säätää tasa-arvovaltuutetusta annetussa laissa.

Akava ry:n puolesta

Lotta Savinko
tasa-arvo- ja työympäristöpäällikkö

Akava ry

www.akava.fi

Rautatieläisenkatu 6

00520 Helsinki

y-tunnus (0200918-0)